

Звіт про відвідування м. Суми групою дослідників за проектом «Співпраця із запобігання поширення ВІЛ в місцях позбавлення волі»*

28 травня 2018 року група фахівців, які виконують україно-американський дослідницький проект «Співпраця із запобігання поширення ВІЛ в місцях позбавлення волі» відвідали місто Суми з метою оцінити можливість впровадження сучасних методів лікування хворих на наркозалежність в умовах пенітенціарної системи. За погодженням Міністерства юстиції України вони відвідали слідчий ізолятор, виправну колонію № 116, а також побували в обласному наркологічному диспансері та громадській організації «Клуб «Шанс», які реалізують унікальну в Україні програму надання медичної та соціально-психологічної допомоги засудженим з наркотичною залежністю.

[До Сум завітала делегація міжнародних та національних експертів у галузі психіатрії та наркології](#)

«Трибуна» Незалежна преса Сум, 30 травня 2018 р.

До складу команди дослідників увійшли керівники проекту – проф. Єльського університету Фредерік Алтіс (США) та головний експерт благодійної організації «Український інститут політики громадського здоров'я» д.м.н. Сергій Дворяк (Україна), а також координатори проекту – Кетті ЛаМонако, Лінн Мейден, Скотт Фарнум (США), доктор Євген Гришаєв та Ірина Пикало (Україна). Групу дослідників супроводжували головний психіатр-нарколог Сумської області та головний лікар обласного наркологічного диспансеру Тарас Злиденний та керівник ГО «Клуб «Шанс» Олексій Загребельний.

Те, що ситуація у пенітенціарній системі в контексті епідемії ВІЛ/СНІД набула загрозового характеру, не викликає сумнівів. Рівень ураженості цією інфекцією серед засуджених значно перевищує такий в загальній популяції і приблизно дорівнює показнику серед найбільш уразливої групи – людей, які вживають наркотики ін'єкційно (за результатами досліджень - близько 20 %).

[Буревій не вщух: ув'язнення і оточення з високим ризиком підтримує передачу ВІЛ, вірусу гепатиту С і збудника туберкульозу в Східній Європі і Центральній Азії.](#)

Переклад з англ. В. Штенгелова, 2017 (рос.)

The Lancet. 14 липня 2016 р.

Така надвисока концентрація зумовлена низкою чинників, головним з яких є великий відсоток споживачів наркотиків серед засуджених. Потрібні рішучі зусилля з боку суспільства, щоб виправити цю ситуацію. Необхідні скоординовані дії керівництва МінЮсту, працівників медичної галузі, громадських організацій, донорів і, звичайно, науковців. Потрібно, щонайменше, гармонізувати активність між цивільним сектором медицини і пенітенціарною системою. Засуджені не тільки мають право отримувати медичну допомогу в такому ж обсязі, як і в цивільній системі медицини, але й суспільство має обов'язок її надавати. І якщо в цивільному секторі на сьогодні десять з половиною тисяч хворих мають доступ до підтримувальної терапії, чому в колонії жодна людина не отримує такого лікування?

* Міжнародний науково-дослідницький проект PRIDE - Prison Intervention and HIV Prevention Collaboration («Співпраця із запобігання поширення ВІЛ в місцях позбавлення волі») виконується БО «Український інститут політики громадського здоров'я» та Медичною школою Єльського університету за сприяння «Центру Охорони здоров'я» ДКВСУ. Фінансова та технічна підтримка проекту здійснюється державною організацією Сполучених Штатів - National Institutes of Health (Національні інститути здоров'я). Проект є дослідницьким, має на меті поліпшення умов надання медичної допомоги засудженим для запобігання поширення ВІЛ в Україні.

Оскільки рушійною силою епідемії ВІЛ/СНІД є споживання наркотиків, то науково обґрунтоване лікування наркотичної залежності є найбільш ефективним засобом профілактики поширення вірусу. Крім того, існує великий корпус наукових доказів щодо ефективності підтримувальної терапії залежності. Завдяки лікуванню зменшується смертність від передозувань, вірогідність рецидиву та повернення за ґрати, підвищується рівень охоплення антиретровірусною терапією, суттєво зменшується ризик захворювання на вірусні гепатити та туберкульоз. Досвід інших країн, включно з колишніми «пострадянськими» (Молдова, Киргизстан, Вірменія), свідчить, що впровадження замісної підтримувальної терапії (ЗПТ) значно поліпшує атмосферу у виправних закладах. Суттєво зменшується кількість порушень режиму, постачання нелегальних наркотиків, споживання алкоголю тощо.

В Сумах, завдяки активній позиції головного нарколога та розумінню важливості впровадження лікування для хворих на наркозалежність з боку керівництва пенітенціарної системи, було відпрацьовано належну модель надання ЗПТ в СІЗО. Але цього поки недостатньо, щоб вплинути на епідемічну ситуацію. Потрібні щонайменше ще два кроки: впровадження ЗПТ у виправній колонії для тих, хто отримував це лікування до арешту, і виявлення наркозалежних серед ув'язнених, своєчасне встановлення їм діагнозу і надання лікування перед звільненням. Було науково доведено, що ті, хто починає лікування наркозалежності під час ув'язнення, мають значно вищі шанси продовжити його після звільнення і в такий спосіб запобігти наслідкам споживання нелегальних наркотиків, як то смерть від передозування, скоєння нових злочинів, інфікування або поширення ВІЛ. Також ці люди мають більше можливостей повернення до нормального соціального функціонування.

Завданням проекту є вивчення умов, за яких ЗПТ може бути успішно впроваджена в місцях позбавлення волі, а також проведення об'єктивної оцінки результатів (ефективності) цього лікування. Також планується вивчення ставлення засуджених до лікування наркозалежності та до антиретровірусної терапії, бо в цьому середовищі існують хибні стереотипи і помилкове розуміння цілей лікування та його наслідків, а це негативно впливає на результати.

Під час зустрічі у СІЗО м. Суми відбулося знайомство з його керівництвом – підполковником Олександром Поповичем та начальником медичної частини СІЗО Олексієм Шевченком. Між науковцями та працівниками закладу пройшла важлива дискусія. Представники керівництва СІЗО розповіли про заклад, умови утримання затриманих, про надання спеціалізованої допомоги наркозалежним, що знаходилися в програмах ЗПТ до арешту, про особливості виконання «Спільного наказу МВС, МОЗ та ДКВСУ про безперервність надання ЗПТ наркозалежним ув'язненим». Начальник СІЗО повідомив, ґрунтуючись на власних спостереженнях, що приблизно кожний п'ятий з тих, хто потрапляє до ізолятора, мав проблеми із наркотиками. Працівники медичної частини поділилися

досвідом забезпечення їх необхідними препаратами, надали можливість ознайомитися з умовами видачі метадону та – за згодою ув'язнених – спостерігати за його прийомом. Керівництво закладу, як з'ясувалося, розуміє важливість надання сучасної допомоги наркозалежним у місцях позбавлення волі як одного з профілактичних заходів у попередженні поширення ВІЛ-інфекції та забезпечення прав людини на якісну медичну допомогу, яку вона отримувала на волі.

Після відвідування СІЗО фахівці відвідали виправну колонію №116, де зустрілися з керівництвом закладу на чолі з полковником Анатолієм Гамалеєм. Дослідники були ознайомлені з медичним пунктом колонії, штатним розкладом та наявним медичним персоналом. Йшлося про можливості проведення в колонії досліджень, що стосуються проблем ВІЛ/СНІДу серед ув'язнених, та готовності персоналу підтримувати безперервність доступу наркозалежних до ЗПТ. Було зазначено, що медичний персонал знаходиться в стадії підбору кадрів через реформування (у наявності лише 2 фельдшери), а для впровадження ЗПТ в колонії сьогодні не вистачає документу, що регламентує таку допомогу. Науковці поділилися з працівникам колонії інформацією щодо сучасного стану лікування наркозалежності та профілактики ВІЛ-інфекції серед ув'язнених. Були надані необхідні коментарі щодо обґрунтованості такого втручання як ЗПТ. Зокрема було підкреслено, що надання медичної допомоги хворим на наркозалежність аж ніяк не заважає реабілітаційним заходам і може їх доповнювати або з ними співіснувати.

Після відвідувань пенітенціарних закладів дослідники завітали до кабінету ЗПТ обласного наркологічного диспансеру в м. Суми, який наразі оновлюється і невдовзі матиме декілька приміщень, в тому числі спеціалізованих, для обслуговування близько 500 пацієнтів програми ЗПТ в області, зокрема близько 300 пацієнтів – у місті Суми. Головний лікар детально розповів про налагоджену за участю ГО «Клуб «Шанс» систему надання допомоги наркозалежним, які опинилися у СІЗО, а також про підтримку керівництва СІЗО протягом кількох років у забезпеченні Спільного наказу про безперервність надання ЗПТ.

Дослідники також відвідали приміщення ГО «Клуб «Шанс», де дізналися про багатовекторну роботу, що проводиться організацією з надання соціально-психологічних та профілактичних послуг щодо ВІЛ/СНІДу, в тому числі ув'язненим та арештованим.

БО «Український інститут політики громадського здоров'я» (УІПГЗ) та Медична школа Єльського університету висловлюють ПОДЯКУ

заступнику Міністра юстиції України Денису Чернишову, виконуючому обов'язки голови Центру громадського здоров'я МінЮсту доктору Сергію Васильєву, керівнику СІЗО м. Суми Олександрю Поповичу, начальнику колонії №116 Анатолію Гамалею, начальнику медичної частини СІЗО м. Суми Олексію Шевченко та керівнику ГО «Клуб Шанс» Олексію Загребельному.

За результатами візиту було зроблено висновок, що в Сумах почався надзвичайно важливий процес, в підґрунтя якого закладено довгоочікувана синергічна взаємодія виконавчої служби, закладу охорони здоров'я, громадської організації та науковців. Наслідком такої співпраці стане створення потужної системи профілактики ВІЛ/СНІДу та лікування наркозалежності, яку можна буде поширити на усю країну.